

De grenzen van het internationaal recht. De teloorgang van de Belgische genocidewet

Ruben Lecok, *Veto*, 6 oktober 2003

“Zolang de klachten die in België tegen Amerikaanse leiders werden ingediend op basis van de genocidewet niet zijn geseponeerd en volledig van de baan zijn, kan ons land de contacten met de VS niet hernemen.” Dat was de conclusie van onze strijdvaardige minister van Buitenlandse zaken Louis Michel tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van de Algemene Vergadering van de VN. De politieke realiteit is hard en vereist snelle beslissingen, dit ondervond ook onze eigen genocidewet.

Na de Amerikaanse ‘dreigementen’, de onstuitbare polemiek en de diplomatieke verlegenheid, heeft de Belgische wetgever de genocidewet ten grave gedragen. Gedurende 10 jaar was de wet een krachtig strijdmiddel tegen de straffeloosheid die de grenzen van het internationaal recht aftastte. De politiek heeft beslist, gelukkig is er nog de academische reflectie. Deze beschouwing werd op vrijdag 3 oktober georganiseerd door het Instituut voor Internationaal Recht en het juridisch studententijdschrift *Jura Falconis*. *Veto* had een gesprek met de organisator Jan Wouters, hoogleraar internationaal recht aan de KU Leuven

Veto: Beschrijft u eens de geboorte en de ondergang van de oude genocidewet.

Jan Wouters: De oude genocidewet dateert van 1993, zij het onder een andere benaming, en is later in 1999 nog versterkt. Deze wet had een enorm breed toepassingsgebied en was wellicht een beetje te vriendelijk in het gebruik. De wet voorzag de mogelijkheid om personen die zich eender waar in de wereld hadden schuldig gemaakt aan de 3 zwaarste internationale misdaden voor de Belgische rechtbanken te vervolgen en te bestraffen. We spreken hier over genocide, misdaden tegen de mensheid en oorlogsmisdaden. De oude genocidewet had 3 kenmerken. Ten eerste de universele jurisdictie, dit houdt in dat er geen enkel aanknopingspunt met België vereist was. Ten tweede werd er geen rekening gehouden met de onschendbaarheid (zgn. "immunitet") van officiële gezagsdragers. Via de wet kon België een internationaal aanhoudingsbevel uitvaardigen tegen staatshoofden en regeringsleiders van een ander land die nog in functie waren. Tenslotte was het via de oude genocidewet mogelijk om klacht met burgerlijke partijstelling in te dienen tegen de van de voornoemde misdaden verdachte personen. Op die manier kon elk slachtoffer bij de onderzoeksrechter een klacht indienen. Deze klacht bracht meteen de strafprocedure op gang. Van deze mogelijkheid is nogal ruim gebruik gemaakt. Het regende vooral vanaf 2001 klachten tegen zowat alle prominente buitenlandse politici. Zo ontstonden er bijvoorbeeld klachten tegen Sharon, Castro, Arafat, Rafsanjani, Saddam Hoessein t.e.m. in laatste orde tegen Colin Powell, huidig president Bush en ook vader Bush. Deze laatste klachtenreeks betekende wellicht het nekschot voor de oude genocidewet, aangezien er grote irritaties ontstonden binnen de internationale betrekkingen. Zo kreeg België het nauwelijks verholen dreigement van de VS dat de NAVO zou weggaan uit Brussel.

Veto: Hoe is de nieuwe wet dan tot stand gekomen?

Wouters: In het voorjaar van 2003 zaten we in een merkwaardige periode. Internationaal gekenmerkt door de spanningen rond de Irakoorlog, nationaal gekenmerkt door de aankomende verkiezingen. De partijen zaten volop in campagne en het was belangrijk dat zij zich juist zouden profileren naar het publiek toe. Bijgevolg heeft het federaal parlement op de valreep (23 april 2003) een nieuwe wet aangenomen die de genocidewet moest aanpassen.

Deze nieuwe wet voorzag nog steeds in de universele jurisdictie, maar wanneer er geen aanknopingspunt was met België kon men enkel nog een klacht indienen bij de federale procureur. Deze laatste fungeerde dan als filter om de misbruiken tegen te gaan. Bovendien, en dat was vrij eigenaardig, was de Belgische minister van justitie bevoegd om een hangende zaak te onttrekken van de Belgische gerechten. Bijgevolg konden de lastige zaken via politieke inmenging worden verwijderd. Ondanks deze aanpassingen werd er opnieuw een klacht ingediend, ditmaal tegen de Amerikaanse generaal Tommy Franks, wat opnieuw de woede opwekte in Washington. Anderzijds meldde de Raad van State dat de mogelijkheid tot politieke inmenging niet in overeenstemming was met de Belgische Grondwet.

Veto: Er waren m.a.w. nog wijzigingen nodig, die hebben geleid tot de nieuwe wet. Welke waren deze cruciale veranderingen?

Wouters: Inderdaad, na de verkiezingen is men meteen beginnen werken aan een totaal nieuw soort wet, die volledig brak met de oude genocidewet. Het resultaat was de nieuwe wet van 5 augustus 2003, die geïntegreerd werd in het algemene strafrecht. Zo ontnam de wetgever de aura en de symboolwaarde van de genocidewet. De nieuwe wet voorziet nog steeds in de mogelijkheid om de hogergenoemde internationale misdaden in België te bestraffen. De drie kenmerken van de eerste genocidewet zijn evenwel totaal gewijzigd. Ten eerste heeft de wetgever het principe van universele jurisdictie grotendeels afgevoerd. Er moet vanaf nu een aanknopingspunt zijn met België opdat de wet van toepassing is. Ten tweede worden de immuniteiten van buitenlandse gezagsdragers in zeer ruime zin gerespecteerd. Tenslotte is het systeem van klacht met burgerlijke partijstelling voor feiten gepleegd buiten België enkel nog van toepassing wanneer een Belg de dader is (en niet bv. wanneer een Belg het slachtoffer is van een dergelijk in het buitenland gepleegd feit). Kortom, de nieuwe wet is veel beperkter en veel stringenter geformuleerd dan de vroegere wet.

Veto: Welke bijdrage kan België nu nog leveren in de strijd tegen de straffeloosheid?

Wouters: Een veel beperktere bijdrage dan vroeger, maar wellicht een meer realistischere bijdrage. Want met veel van de hangende klachten had men waarschijnlijk niet veel kunnen doen.

Veto: Kan deze strijd niet beter binnen de muren van het internationaal strafhof gevoerd worden? Heeft België nog wel nood aan een dergelijke genocidewet?

Wouters: Wel, het internationaal strafhof kan pas in actie schieten wanneer blijkt dat de nationale gerechten niet kunnen of niet willen vervolgen. Dit hof is dus een reservehof, gebaseerd op het principe van de complementariteit. De eerste viool moet nog altijd gespeeld worden door de nationale rechter. En bijgevolg is er nog steeds nood aan Belgische wetgeving inzake het aanpakken van de grote internationale misdrijven.